

Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

An Examination of Career Decision Making Difficulties According to Several Variables

Feride BACANLI¹, Hasan EŞİCİ² ve M. Berkay ÖZÜNLÜ³

Öz: Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin sınıf düzeyine, cinsiyete, algılanan akademik başarı düzeyine ve algılanan sosyo-ekonomik düzeye, karar verme ve karar vermeme durumlarına, karara güven derecesine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Araştırma grubu, 9. sınıftan 508, 10. sınıftan 426, 11. sınıftan 349 ve 12. sınıftan 477 olmak üzere toplam 1760 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplamak için lise öğrencileri için Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nin revize edilmiş formu (KKVGÖ-LFR, Bacanlı, Doğan ve Hamamcı, 2012) ve Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Verileri analiz etmek için t testi ve MANOVA kullanılmıştır. Araştırma sonuçları kızların KKVGÖ-LFR'nin tümünün ve Hazırlık Eksikliği (HE), Bilgi Eksikliği (BE), ve Tutarsız Bilgi (TB) alt ölçeklerinin ölçtüğü kariyer karar verme güçlüklerinin erkeklerinkinden anlamlı olarak düşük olduğunu göstermiştir. Kız lise öğrencilerinin sınıf düzeyi yükseldikçe kariyer karar verme güçlük düzeylerinin erkek öğrencilere göre anlamlı şekilde azaldığı bulunmuştur. Ayrıca, sonuçlar sosyo ekonomik düzey ve kararın önem derecesi yükseldikçe öğrencilerin kariyer karar verme güçlük düzeylerinin düştüğünü göstermiştir. Bunların yanı sıra sonuçlar kariyer kararını vermiş öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin kararını vermemiş öğrencilerinkinden anlamlı olarak düşük olduğunu göstermiştir. Bulgular ilgili literatüre dayanılarak tartışılmış, gelecek araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: kariyer karar verme güçlükleri, lise öğrencileri.

Abstract: The purpose of this study was to examine whether the career decision making difficulties of high school students differ according to grade level, gender, perceived academic achievement, perceived social-economic level, decided and undecided students, and confidence levels of decision. The sample consisted of 508 students from 9th, 426 students from 10th, 349 students from 11th, 477 students from 12th grade, and the total was 1760 high school students. Revised Form of Career Decision Making Difficulties Questionnaire for high school students (CDMDQ-THR; Bacanlı, Doğan & Hamamcı, 2012) and Personal Information Form were used to collect data. MANOVA and t-test were used to analyze data. The results indicated that females' scores on the CDDQ-THSR total scale, lack of readiness subscale, lack of information subscale and inconsistent information subscale were significantly lower than those of males. As the females' grade level increased, the career decision-making difficulties scores on the CDDQ-THSR total scale, lack of readiness subscale, lack of information subscale and inconsistent information subscale scores significantly decreased than those of males. Moreover, results showed that as socioeconomic status and severity of difficulties increase the career decision making difficulty scores decrease for all scales of all students. In addition, these career decision-making difficulties scores for all scales of the decided students are significantly lower than those of the undecided students. The results of the study were discussed in relation to literature and suggestions for the future studies were made.

Keywords: career decision making difficulties, high school students.

Kariyer karar verme güçlükleri yurtdışında özellikle kariyer kararsızlığı gibi en çok araştırılan konular arasındadır (Amir ve Gati, 2006, Gati, Asulin-Peretz ve Fischer, 2010; Kelly ve Lee, 2002, Santos, 2011). Çünkü kariyer

kararsızlığı nasıl bireyin başa çıkması gereken en önemli mesleki problem ise kariyer karar verme güçlükleri de başa çıkılması gereken öyle mesleki bir problemdir (Gati ve Saka, 2001a; Gati, Krausz ve Osipow, 1996).

Yazar Notu: TÜBİTAK tarafından desteklenen 110K418 nolu SOBAG projesi kapsamında yapılan çalışmadır.

¹ Prof. Dr. Gazi Üniversitesi, Ankara, E-posta: fbacanlı@gazi.edu.tr

² Arş. Gör. Gazi Üniversitesi, Ankara, E-posta: hasanesici@gazi.edu.tr

³ Arş. Gör. Gazi Üniversitesi, Ankara, E-posta: bozunlu@gazi.edu.tr

Kariyer karar verme güçlükleri, bireyin karar verme sürecinden kaçmasına ya da kendisine daha az uygun olan bir karar vermesine yol açabilir (Gati, Krausz ve Osipow, 1996). Gati ve arkadaşları (1996) bireylerin kariyer kararı verirken karşılaştıkları çeşitli güçlüklerin özellikleri için sistematik teorik bir yapı sunan kariyer karar verme güçlükleri taksonomisini geliştirmişlerdir. Bu taksonomi a) kariyer karar verme sürecine hazırlık aşamasında karşılaşılan güçlükleri içeren *Hazırlık Eksikliği (motivasyon eksikliği, genel kararsızlık ve fonksiyonel olmayan inançlar)* b) kariyer karar verme sürecinde karşılaşılan bilgi eksikliğiyle ilgili güçlükleri içeren *Bilgi Eksikliği (karar verme süreci hakkında bilgi eksikliği, benlik hakkında bilgi eksikliği, meslekler hakkında bilgi eksikliği, ek bilgi toplama yolları hakkında bilgi eksikliği)* ve c) tutarsız bilgileri betimleyen *Tutarsız Bilgi (güvenilir olmayan bilgiler, içsel çatışmalar ve dışsal çatışmalar)* kategorisi olmak üzere 3 ana kategoriden oluşmaktadır.

Kariyer karar verme güçlükleri taksonomisinin yapısını yetişkinler, üniversite ve lise öğrencileri üzerinde test eden ve ölçen çeşitli araştırmalar yapılmıştır (Fouad, Catter ve Kantamneni, 2009; Lancaster, Rudolph, Perkins ve Patten, 1999; Osipow ve Gati, 1998, Gati ve Saka, 2001a). Kariyer karar verme güçlükleri taksonomisinin kültürden etkilenip etkilenmediğini belirlemek amacıyla da çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Mau (2001), Amerikalı öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin yapısının orijinal kariyer karar verme güçlükleri taksonomisinin (Gati ve ark., 1996) yapısıyla oldukça uyumlu olduğunu fakat Tayvanlı öğrencilerinin daha az uyumlu olduğunu bulmuştur, Mau (2004) ayrıca Asya kökenli Amerikan öğrencilerin diğer etnik kökenli öğrencilerden daha fazla kariyer karar verme güçlükleri yaşadığını, en az kariyer karar verme güçlüklerini ise Beyaz Amerikalı öğrencilerin yaşadığını bulmuştur. Mau'nun bu iki araştırmasının sonuçları kariyer karar verme güçlüklerinin kültürden etkilendiğini göstermektedir. Creed ve Yin'in (2006) KKVGO'yu Çinli ergen öğrencilere uyarladıkları araştırmada da kariyer karar verme güçlüklerinin yapısının kültürden etkilendiği görülmüştür. Hiyazi, Tatar ve Gati (2004) Batı Filistin'de yaşayan Arap kökenli öğrencilerin İsraililere göre daha fazla kariyer karar verme güçlükleri yaşadıklarını bulmuşlardır. Çin (Tien, 2005) ve Tayvan (Tien, 2001) kültürlerine uyarlanan orijinal KKVGO'nun (Gati ve ark., 1996) faktör yapısında bu kültürlerde küçük de olsa farklılıklar görülmüştür. Bacanlı (2008) lise öğrencileri için KKVGO'yü (Gati ve Saka, 2001a) Türk lise öğrencilerine uyarlamıştır. Bu araştırmada Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nin Türkçe Lise Formu'nun (KKVGÖ-

TLF) taksonomik yapısı, orijinal ölçeğin (Gati ve Saka, 2001a) yapısından çok az farklı bulunmuştur. Bacanlı'nın (2008) uyarladığı KKVGO-TLF'nin faktör yapısı ve güvenilirliğinin yeniden incelendiği araştırmada (Bacanlı, Doğan ve Hamamcı, 2012) Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği'nin Türkçe Revize Edilmiş Lise Formu (KKVGÖ-LFR)'nin faktör yapısı orijinal ölçeğin faktör yapısıyla oldukça tutarlı bulunmuştur.

Yurt dışında ve ülkemizde kariyer kararını vermemiş öğrencilerin kararını vermiş öğrencilerden daha fazla kariyer karar verme güçlüğü yaşadıkları bulunmuştur (Bacanlı, 2008; Creed ve Yin, 2006; Çakır, 2003; Doğan, 2010; Gati ve Saka, 2001a, 2001b; Hijazi, Tatar ve Gati, 2004; Mutlu, 2011; Chartrand, Rose, Elliot, Marmarosh ve Caldwell, 1993; Gati, Krausz ve Osipow, 1996; Jung, McCromick, Gregory ve Barnett, 2011). Mau (2001) da kariyer karar verme güçlüğü arttıkça kariyer kararsızlığının da arttığını bulmuştur. Bu bulgular kariyer kararını vermiş ve vermemiş öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin incelenmesinin önemli olduğunu göstermektedir.

Kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyet, yaş ve sınıf düzeyi gibi demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığı çeşitli araştırmalarda incelenmiştir. Tien (2001 ve 2005) Tayvanlı ve Çinli erkek öğrencilerin ve Hijazi ve arkadaşları (2004) İsraili ve Batı Filistin'de yaşayan Arap erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre *motivasyon eksikliği* ile ilgili daha çok karar verme güçlüğü yaşadıklarını bulmuşlardır. Creed ve Yin (2005) ve Hijazi ve arkadaşları (2004) erkek öğrencilerin *Bilgi eksikliği ve Tutarsız bilgi* ile ilgili kariyer karar verme güçlüklerini kızlara göre daha çok yaşadıklarını bulmuşlardır. Bacanlı (2008) Türkiye'deki, Gati ve Saka (2001a) İsraili, Hijazi ve arkadaşları (2004) İsraili ve Batı Filistin'de yaşayan Arap ergen kızların erkeklerden *genel kararsızlıkla* ilgili, erkeklerin ise kızlardan *dışsal çatışmalarla* ilgili karar verme güçlüklerini daha çok yaşadıklarını bulmuşlardır. Ayrıca Bacanlı (2008) kızların *fonksiyonel olmayan inançlarla* ilgili karar verme güçlüklerini erkeklerden daha fazla yaşadıklarını bulmuştur. Kleiman ve arkadaşları (2004) ve Mutlu (2011) ise KKVGO toplam ve alt ölçek puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulamamışlardır.

Lise ve üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini sınıf düzeyine veya yaşa göre inceleyen araştırmaların sonuçları genel olarak sınıf düzeyi yükseldikçe kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığını göstermektedir (Gati ve Saka, 2001a; Tien, 2001, 2005). Creed ve Yin (2005) kariyer karar verme güçlüklerinin sosyo-ekonomik düzeye

göre farklılaşmadığını bulduklarını, ancak benzeri araştırmaların yapılmasını önermektedirler.

Bazı araştırmalarda (Gati, Amir ve Landman, 2010, Gati ve Saka, 2001a) kariyer karar verme güçlükleri verilen kararın şiddetine veya güven derecesine göre incelenmiştir. Bu araştırmalarda kariyer karar verme güçlüklerinin şiddetinin belirlenmesine ilişkin bulguların kariyer danışma sürecinde danışanın ihtiyaçlarının belirlenmesinde kullanılabileceği önerilmektedir. Bu önerilere dayanılarak bu araştırmada lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin karara güven derecesine göre incelenmesi önemli ve gerekli görülmüştür.

Kariyer olgunluğu ve kariyer kararsızlığını inceleyen araştırmalarda (Creed ve Patton, 2003; Patton ve Creed, 2001; Bacanlı, 1995; Sürücü, 2005, Hamamcı ve Hamurlu, 2005) öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve sosyo-ekonomik düzey, akademik başarı gibi değişkenlere göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Bu sunulan araştırmanın bağımsız değişkenleri belirlenirken, bu araştırmaların sonuçlarına, kariyer karar vermeyle ilgili teorik görüşlere (Gati ve ark., 1996; Gati ve Saka 2001a ve 2001b) ve yukarıda özetlenen araştırmaların sonuçlarına ve önerilerine dayanılmıştır. Bu nedenle bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyete, sınıf düzeyine, algılanan akademik başarıya, algılanan sosyo-ekonomik düzeye, kariyer kararını verme ve vermeme durumlarına, kariyer kararına güven derecesine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Bu araştırmanın sonuçlarının ilgili literatüre teoriye ve pratiğe yönelik katkılar getireceği beklenmektedir. Özellikle de bu araştırmanın sonuçlarından Türkiye’de liselerdeki kariyer danışmanlığı ve rehberliği ile ilgili teorik ve uygulamalı çalışmalarda ve gelecekte yapılacak araştırmalarda yararlanılabileceği beklenmektedir.

Yöntem

Araştırma Grubu

Araştırma grubu 1760 (1726 kız ve 734 erkek) genel lise öğrencisinden oluşmaktadır. Bu öğrencilerin yaşları 15-20 arasında değişmektedir ($x=17.63$ ve $ss=1.06$). Araştırma grubundaki öğrencilerden 508’i (% 28.9) 9. sınıfta, 426’sı (% 24.2) 10. Sınıfta, 349’u (% 19.8) 11. Sınıfta ve 477’si (% 27.1) 12.sınıfta öğrenim görmektedir.

İşlem

Bu araştırma Tübitak tarafından desteklenen 110K418 No’lu SOBAG projesinin bir parçası olarak yapılmıştır. Araştırma kapsamına giren okullara veri toplamak için KKVGO-LFR ve Kişisel Bilgi Formu (KBF) gönderilmiştir. Gönderilen araçlardan % 83’ü

geri dönmüştür. Veri toplama araçları 2010-2011 öğretim yılında veri toplama günü sınıfında bulunan ve araştırmaya katılmaya gönüllü öğrencilere okul psikolojik danışmanları tarafından uygulanmıştır. KKVGO-LFR ve KBF’yi cevaplamak 35-40 dakika sürmüştür. Psikolojik danışmanlar öğrencilere ölçme araçları ve araştırmanın amacı hakkında bilgi vermişlerdir. Veriler Adana, Ankara, Antalya, Bolu, Denizli, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya, Trabzon ve Şanlıurfa illerinin il merkezlerindeki genel liselerden toplanmıştır.

Ölçme Araçları

Kişisel Bilgi Formu (KBF): KBF’de öğrencilere ad-soyad, cinsiyet, sınıf düzeyi, okul adı, yaşanılan il, doğum tarihi, algılanan sosyoekonomik düzey algılanan akademik başarı düzeyi, kariyer kararını verme ve vermeme ve kariyer kararına güven derecesi sorulmuştur.

Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği’nin Türkçe Revize Edilmiş Lise Formu (KKVGÖ-LFR): Araştırma grubundaki öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerini ölçmek için Türkçe Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği’nin Revize Edilmiş Lise Formu: KKVGO-LFR (Bacanlı, Doğan ve Hamamcı, 2012) kullanılmıştır.

Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği’nin Lise öğrencileri için Türkçe Formu’nun (KKVGÖ-TLF, Bacanlı, 2008) güvenilirliğini ve geçerliğini Bacanlı, Doğan ve Hamamcı (2012) yeniden incelemişlerdir. Bu inceleme sonucunda Lise Öğrencileri İçin Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği’nin Revize Edilmiş Formu (KKVGÖ-LFR) oluşturulmuştur. KKVGO-LFR, 36 maddeli (2’si dolgu maddesi) ve 5’li derecelmeli likert tipi bir ölçektir. KKVGO-LFR’nin faktör yapısını belirlemek için uygulanan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçları KKVGO-LFR’nin faktör yapısının Gati ve Saka’nın (2001a) ve Bacanlı’nın (2006) ölçekleri gibi Hazırlık Eksikliği (Hazırlık Eksikliği), Bilgi Eksikliği (BE) ve Tutarsız Bilgi (Tutarsız Bilgi) olmak üzere 3 ana ölçekten oluştuğunu göstermiştir. KKVGO-LFR’nin faktör yapısı dayandırıldığı teorik yapıyla (Gati ve ark. 1996) da tutarlı bulunmuştur. KKVGO-LFR’den alınan yüksek puan güçlük düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Puanlar 36-180 arasında değişmektedir.

KKVGÖ-LFR’nin güvenilirliği için 3 ana alt ölçeğine ve bütününe ilişkin iç tutarlık değerleri Hazırlık Eksikliği .47, Bilgi Eksikliği .93, Tutarsız Bilgi .88, ölçeğin tümü için .92 bulunmuştur. Bu değerlerin orjinal KKVGO’nün (Gati ve Saka, 2001a) iç tutarlık değerleriyle (Hazırlık Eksikliği= .60, Bilgi Eksikliği= .93, Tutarsız Bilgi= .83, Toplam=

.92) benzer olduğu söylenebilir. KKVGO-TLF'nin geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin incelemelerin sonuçları bu ölçeğin güçlü psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermiştir.

Bulgular

Bu bölümde, araştırma grubundaki lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin cinsiyete, sınıf düzeyine, algılanan akademik başarıya, algılanan sosyo-ekonomik düzeye, kariyer kararını verme ve vermeme durumlarına, kariyer kararına güven derecesine göre incelenmesine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Araştırma grubundaki öğrencilerin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre Hazırlık Eksikliği (HE) puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma puanları sırasıyla, dokuzuncu sınıf kızların ($\bar{X} = 3.21$, $ss=.52$), dokuzuncu sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 3.16$, $ss=.54$), onuncu sınıf kızların ($\bar{X} = 3.10$, $ss=.53$), onuncu sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 3.12$, $ss=.52$), onbirinci sınıf kızların ($\bar{X} = 3.03$, $ss=.55$), onbirinci sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 2.84$, $ss=.56$), onikinci sınıf kızların ($\bar{X} = 2.88$, $ss=.45$), onikinci sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 2.93$, $ss=.47$)'tür. Bilgi Eksikliği (BE) puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları sırasıyla, dokuzuncu sınıf kızların ($\bar{X} = 2.65$, $ss=1.04$), dokuzuncu sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 2.75$, $ss=.95$), onuncu sınıf kızların ($\bar{X} = 2.43$,

$\bar{X} = 2.38$, $ss=.75$), onuncu sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 2.57$, $ss=.89$), onbirinci sınıf kızların ($\bar{X} = 2.33$, $ss=.74$), onbirinci sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 2.25$, $ss=.66$), onikinci sınıf kızların ($\bar{X} = 2.36$, $ss=.65$), onikinci sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 2.44$, $ss=.72$)'tür. KKVGO-LFR puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları sırasıyla, dokuzuncu sınıf kızların ($\bar{X} = 2.77$, $ss=.68$), dokuzuncu sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 2.89$, $ss=.66$), onuncu sınıf kızların ($\bar{X} = 2.64$, $ss=.58$), onuncu sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 2.77$, $ss=.67$), onbirinci sınıf kızların ($\bar{X} = 2.57$, $ss=.56$), onbirinci sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 2.45$, $ss=.54$), onikinci sınıf kızların ($\bar{X} = 2.52$, $ss=.54$), onikinci sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 2.62$, $ss=.59$)'dur.

Araştırma grubundaki lise öğrencilerinin sınıf düzeyine ve cinsiyete göre KKVGO-LFR toplam, Hazırlık Eksikliği (HE), Bilgi Eksikliği (BE), Tutarsız Bilgi (TB) alt ölçek puanlarına ilişkin MANOVA sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur

Tablo-1'de görüldüğü üzere MANOVA sonuçları öğrencilerin KKVGO-LFR toplam, Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği ve Tutarsız Bilgi alt ölçeklerine ilişkin puanlar arasında sınıf düzeyine (Wilk's $\lambda = .940$, $p<.001$, $\eta^2 .021$), cinsiyetlerine (Wilk's $\lambda = .990$, $p<.05$, $\eta^2 .010$) ve sınıf düzeyi ve cinsiyetin ortak etkilerine göre (Wilk's $\lambda = .983$, $p<.05$, $\eta^2 .006$) anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. Sınıf Düzeyi ve Cinsiyete Göre KKVGO-LFR Toplam ve HE, BE ve TB Alt Ölçek Puanları İçin Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	F	p	Wilks' λ	p	η^2
Sınıf (9-10-11-12)	Hazırlık Eksikliği	30.753	.000	.940	.000	.021
	Bilgi Eksikliği	13.702	.000			
	Tutarsız Bilgi	12.149	.000			
	KKVGO Toplam	23.972	.000			
Cinsiyet (Kız-Erkek)	Hazırlık Eksikliği	2.479	.116	.990	.001	.010
	Bilgi Eksikliği	3.964	.047			
	Tutarsız Bilgi	11.065	.001			
	KKVGO Toplam	4.029	.045			
Sınıf X Cinsiyet	Hazırlık Eksikliği	3.832	.009	.983	.001	.006
	Bilgi Eksikliği	1.733	.158			
	Tutarsız Bilgi	4.698	.003			
	KKVGO Toplam	3.613	.013			

Not: n=1760, *p<.05, **p<.01, ***p<.001

$ss=.92$), onuncu sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 2.62$, $ss=1.04$), onbirinci sınıf kızların ($\bar{X} = 2.35$, $ss=.95$), onbirinci sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 2.26$, $ss=.85$), onikinci sınıf kızların ($\bar{X} = 2.33$, $ss=.91$), onikinci sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 2.49$, $ss=.94$)'dur. Tutarsız Bilgi (TB) puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları sırasıyla, dokuzuncu sınıf kızların ($\bar{X} = 2.44$, $ss=.86$), dokuzuncu sınıf erkeklerin ($\bar{X} = 2.75$, $ss=.85$), onuncu sınıf kızların

MANOVA sonuçlarının anlamlı olması durumunda veriler üzerinde Anova uygulanabilir (Tabachnick ve Fidell, 1996). ANOVA sonuçları sınıf düzeyine göre öğrencilerin KKVGO-LFR'nin Hazırlık Eksikliği (F (3-1752) = 30.753, $p < .001$), Bilgi Eksikliği (F (3-1752) = 13.702, $p < .001$), Tutarsız Bilgi (F (3-1752) = 12.149, $p < .001$) alt ölçekleri puanları ve KKVGO-LFR toplam puanları (F (3-1752) = 23.972,

$p < .001$) anlamlı farklılık göstermektedir. Sınıf düzeyleri arasındaki farkların hangi sınıflar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testi sonuçları Dokuzuncu ($\bar{X} = 3.19$) ve Onuncu ($\bar{X} = 3.11$) sınıf öğrencilerin Hazırlık Eksikliği puanlarının 11. sınıf ($\bar{X} = 2.95$) ve 12. sınıftakilerin ($\bar{X} = 2.90$) puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Dokuzuncu sınıf ($\bar{X} = 2.70$) öğrencilerinin Bilgi Eksikliği puanları 10. sınıf ($\bar{X} = 2.49$), 11. sınıftakilerin ($\bar{X} = 2.31$) ve 12. sınıftakilerin ($\bar{X} = 2.40$) puanlarından, Onuncu sınıf öğrencilerinin Bilgi Eksikliği ($\bar{X} = 2.49$) puanları 11. sınıftakilerin ($\bar{X} = 2.31$) puanlarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Dokuzuncu sınıf ($\bar{X} = 2.59$) öğrencilerinin Tutarsız Bilgi puanları 10. sınıf ($\bar{X} = 2.45$) 11. sınıf ($\bar{X} = 2.29$) ve 12. sınıf ($\bar{X} = 2.39$) öğrencilerinin puanlarından, Onuncu sınıf öğrencilerinin Tutarsız Bilgi ($\bar{X} = 2.45$) puanlarının 11. sınıftakilerin ($\bar{X} = 2.29$) puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin KKVGO-LFR Toplam puanları ($\bar{X} = 2.82$), 10. sınıf ($\bar{X} = 2.68$), 11. sınıftakilerin ($\bar{X} = 2.52$) ve 12. sınıf ($\bar{X} = 2.56$) puanlarından, Onuncu sınıf öğrencilerinin KKVGO-LFR toplam ($\bar{X} = 2.68$) puanları 11. sınıftakilerin ($\bar{X} = 2.52$) ve 12. sınıftakilerin ($\bar{X} = 2.56$) puanlarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Cinsiyete göre öğrencilerin Hazırlık Eksikliği ($F(1-1752) = 2.479$, $p > .05$) puanları anlamlı farklılık göstermezken, Bilgi Eksikliği ($F(1-1752) = 3.964$, $p < .05$), Tutarsız Bilgi ($F(1-1752) = 11.065$, $p < .05$) ve KKVGO-LFR Toplam puanları ($F(1-1752) = 4.029$, $p < .05$) anlamlı farklılık göstermektedir. Farkların kaynağını belirlemek için yapılan t-testi sonuçları kız öğrencilerin Bilgi Eksikliği puanlarının ($\bar{X} = 2.44$), Tutarsız Bilgi puanlarının ($\bar{X} = 2.38$) ve KKVGO-LFR toplam puanlarının ($\bar{X} = 2.63$), erkek öğrencilerin Bilgi Eksikliği ($\bar{X} = 2.56$), Tutarsız Bilgi ($\bar{X} = 2.53$) ve KKVGO-LFR toplam ($\bar{X} = 2.70$) puanlarından daha düşük olduğu görülmektedir.

Araştırma grubundaki lise öğrencilerinin KKVGO-LFR toplam ve Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği ve Tutarsız Bilgi puanları sınıf düzeyi ve

cinsiyetin ortak etkisine göre incelendi. Farkların hangi sınıf düzeyleri ve cinsiyetler arasında olduğunu belirlemek için Tukey testleri uygulandı. Tukey testleri sonuçları sayfa sınırlaması nedeniyle genel olarak değerlendirildi. Öğrencilerin Bilgi Eksikliği puanlarında sınıf ve cinsiyetin ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır. Fakat Hazırlık Eksikliği, Tutarsız Bilgi ve KKVGO-LFR toplam puanları üzerinde sınıf ve cinsiyetin ortak etkileri anlamlı bulunmuştur. Başka bir ifadeyle tüm sınıf düzeylerindeki (9., 10., 11., 12.) kızların KKVGO-LFR toplam, Hazırlık Eksikliği ve Tutarsız Bilgi'ye ilişkin kariyer karar verme güçlüklerinin sınıf düzeyi yükseldikçe erkek öğrencilere göre anlamlı olarak azaldığı bulunmuştur.

Araştırma grubundaki öğrencilerin algıladıkları akademik başarısına göre Hazırlık Eksikliği (HE) puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma puanları sırasıyla, akademik başarısını yüksek algılayanların ($\bar{X} = 2.96$, $ss=.57$), akademik başarısını orta algılayanların ($\bar{X} = 3.06$, $ss=.52$), akademik başarısını düşük algılayanların ($\bar{X} = 3.05$, $ss=.53$)'tür. Bilgi Eksikliği (BE) puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma puanları sırasıyla, akademik başarısını yüksek algılayanların ($\bar{X} = 2.47$, $ss=1.03$), akademik başarısını orta algılayanların ($\bar{X} = 2.64$, $ss=.93$), akademik başarısını düşük algılayanların ($\bar{X} = 2.43$, $ss=.96$)'dir. Tutarsız Bilgi (TB) puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma puanları sırasıyla, akademik başarısını yüksek algılayanların ($\bar{X} = 2.41$, $ss=.74$), akademik başarısını orta algılayanların ($\bar{X} = 2.55$, $ss=.80$), akademik başarısını düşük algılayanların ($\bar{X} = 2.40$, $ss=.78$)'dir. KKVGO-LFR Toplam puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma puanları sırasıyla, akademik başarısını yüksek algılayanların ($\bar{X} = 2.61$, $ss=.65$), akademik başarısını orta algılayanların ($\bar{X} = 2.75$, $ss=.62$), akademik başarısını düşük algılayanların ($\bar{X} = 2.63$, $ss=.61$)'dir.

Araştırma grubundaki lise öğrencilerinin algılanan akademik başarısına göre KKVGO-LFR toplam, Hazırlık Eksikliği (HE), Bilgi Eksikliği (BE), Tutarsız Bilgi (TB) alt ölçek puanlarına ilişkin MANOVA sonuçları Tablo 2' de sunulmuştur.

Tablo 2. Algılanan Akademik Başarıya Göre KKVGO-LFR Toplam, HE, BE ve TB Alt Ölçekleri İçin Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	F	p	Wilks'λ	p	η^2
Algılanan Akademik Başarı	Hazırlık Eksikliği	2.995	.050	.986	.000	.007
Y-O-D	Bilgi Eksikliği	7.742	.000			
	Tutarsız Bilgi	6.246	.002			
	KKVGO Toplam	6.930	.001			

Not: $n=1760$, * $p<.05$, ** $p<.01$, *** $p<.001$

Tablo 2’deki MANOVA sonuçları öğrencilerin algıladıkları akademik başarılarına göre Hazırlık Eksikliği puanlarının anlamlı olarak farklılaşmadığını, fakat KKVGO-LFR toplam, Bilgi Eksikliği ve Tutarsız Bilgi alt ölçekleri puanlarının anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir (Wilk’s $\lambda = .986$, $p < .001$, $\eta^2 = .007$). MANOVA sonrası uygulanan ANOVA sonuçları öğrencilerin algıladıkları akademik başarılarına göre Hazırlık Eksikliği puanları ($F(2-1757) = 2.995$, $p > .05$) anlamlı farklılık göstermezken, Bilgi Eksikliği ($F(2-1757) = 7.742$, $p < .001$), Tutarsız Bilgi ($F(2-1757) = 6.246$, $p < .05$) ve KKVGO-LFR Toplam puanları ($F(2-1757) = 6.930$, $p < .001$) anlamlı farklılık göstermektedir. Farkların kaynağını belirlemek için yapılan tukey testi sonuçlarına göre, akademik başarısını orta algılayan öğrencilerinin Bilgi Eksikliği ($\bar{X} = 2.64$) puanları akademik başarısını düşük algılayanlardan ($\bar{X} = 2.43$), Tutarsız Bilgi puanları ($\bar{X} = 2.55$) akademik başarısını düşük algılayanların puanlarından ($\bar{X} = 2.40$) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Akademik başarısını yüksek algılayanların KKVGO-LFR Toplam puanları ($\bar{X} = 2.61$) akademik başarısını orta ($\bar{X} = 2.75$) algılayanlardan anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur. Akademik başarısını orta algılayanların KKVGO-LFR toplam puanları ($\bar{X} = 2.75$) düşük algılayanlardan ($\bar{X} = 2.63$) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Araştırma grubundaki lise öğrencilerinin kariyer kararını verme ve vermemeye göre KKVGO-LFR toplam, Hazırlık Eksikliği (HE), Bilgi Eksikliği (BE), Tutarsız Bilgi (TB) alt ölçek puanlarına ilişkin t-testi sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3’te görüldüğü gibi araştırma grubundaki kariyer kararını vermeyen lise öğrencilerinin Bilgi Eksikliği puan ortalamaları ($\bar{X} = 2.58$, $Ss = .96$) kariyer kararını veren öğrencilerinkinden ($\bar{X} = 2.41$, $Ss = .96$) yüksek bulunmuştur. Bu iki ortalama arasındaki farka ilişkin $t = -3.58$ değeri $p < .001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Kariyer kararını vermeyen öğrencilerin Tutarsız Bilgi puan ortalamaları ($\bar{X} = 2.52$, $Ss = .79$) kariyer kararını veren öğrencilerinkinden ($\bar{X} = 2.37$, $Ss = .77$) yüksek bulunmuştur. Bu iki ortalama arasındaki farka ilişkin $t = -3.90$ değeri $p < .001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Kariyer kararını vermeyen öğrencilerin KKVGO-LFR toplam puan ortalamalarının ($\bar{X} = 2.72$, $Ss = .63$) kariyer kararını veren öğrencilerinkinden ($\bar{X} = 2.60$, $Ss = .61$) anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Bu iki ortalama arasındaki farka ilişkin $t = -3.97$ değeri $p < .001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Kariyer kararını vermeyen öğrencilerin Hazırlık Eksikliği puan ortalamalarının ($\bar{X} = 3.06$, $Ss = .53$) kariyer kararını veren öğrencilerinkinden ($\bar{X} = 3.02$, $Ss = .53$) yüksek olduğu ancak bu ortalamalar arasındaki farka ilişkin $t = -1.62$ değeri $p > .05$ düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

Araştırma grubundaki öğrencilerin kariyer kararına güven derecesine göre Hazırlık Eksikliği (HE) puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma puanları sırasıyla, kesinlikle güvenmeyenlerin ($= 2.87$, $ss = .53$), güvenmeyenlerin ($\bar{X} = 3.03$, $ss = .49$), biraz güvenenlerin ($\bar{X} = 3.01$, $ss = .53$), güvenenlerin, ($\bar{X} = 3.06$, $ss = .54$) ve tamamen güvenenlerin ($\bar{X}$

Tablo 3. Kariyer Kararını Verme ve Vermemeye Göre KKVGO-LFR Toplam, HE, BE ve TB Alt Ölçek Puanlarına İlişkin t-Testi Sonuçları

Boyut	Kariyer Kararı	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
HE	Evet	941	3.02	.53	-1.62	.106
	Hayır	819	3.06	.53		
BE	Evet	941	2.41	.96	-3.58	.000
	Hayır	819	2.58	.96		
TB	Evet	941	2.37	.77	-3.90	.000
	Hayır	819	2.52	.79		
KKVGO-LFR Toplam	Evet	941	2.60	.61	-3.97	.000
	Hayır	819	2.72	.63		

Not: n=1760, * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

= 3.04, ss=.57)'dir. Bilgi Eksikliği (BE) puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma puanları sırasıyla, kesinlikle güvenmeyenlerin ($\bar{X}$ = 2.45, ss=.97), güvenmeyenlerin ($\bar{X}$ = 2.45, ss=.88), biraz güvenenlerin ($\bar{X}$ = 2.52, ss=.95), güvenenlerin, ($\bar{X}$ = 2.42, ss=.97) ve tamamen güvenenlerin ($\bar{X}$ = 2.17, ss=1.00)'dir. Tutarsız Bilgi (TB) puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma puanları sırasıyla, kesinlikle güvenmeyenlerin ($\bar{X}$ = 2.50, ss=.73), güvenmeyenlerin ($\bar{X}$ = 2.36, ss=.74), biraz güvenenlerin ($\bar{X}$ = 2.42, ss=.78), güvenenlerin, ($\bar{X}$ = 2.40, ss=.77) ve tamamen güvenenlerin ($\bar{X}$ =

2.23, ss=.79)'dur. KKVGO-LFR Toplam puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma puanları sırasıyla, kesinlikle güvenmeyenlerin ($\bar{X}$ = 2.61, ss=.59), güvenmeyenlerin ($\bar{X}$ = 2.61, ss=.56), biraz güvenenlerin ($\bar{X}$ = 2.65, ss=.61), güvenenlerin, ($\bar{X}$ = 2.63, ss=.61) ve tamamen güvenenlerin ($\bar{X}$ = 2.48, ss=.64)'tür.

Araştırma grubundaki lise öğrencilerinin kariyer kararına güven derecesine göre KKVGO-LFR toplam, Hazırlık Eksikliği (HE), Bilgi Eksikliği (BE), Tutarsız Bilgi (TB) alt ölçek puanlarına ilişkin MANOVA sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur .

Tablo 4. Kariyer Kararına Güven Derecesine Göre KKVGO-LFR Toplam ve HE, BE, TB Puanlarına İlişkin MANOVA Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	F	p	Wilks' λ	p	η^2
Kararına Güvenme	Hazırlık Eksikliği	1.811	.125	.967	.002	.011
	Bilgi Eksikliği	4.068	.003			
	Tutarsız Bilgi	2.452	.045			
	KKVGO Toplam	2.477	.043			

Not: n=1760, *p<.05, **p<.01, ***p<.001

Tablo 4'teki MANOVA sonuçları kariyer kararını vermiş 941 öğrencinin kariyer kararına güvenme derecelerine (*hiç güvenmiyorum, güvenmiyorum, biraz güveniyorum, güveniyorum, tamamen güveniyorum*) göre KKVGO-LFR toplam ve Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği, Tutarsız Bilgi alt ölçekleri puanlarının anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir (Wilk's λ = .967, p<.05, η^2 .011). MANOVA sonrası uygulanan ANOVA sonuçlarına göre kariyer kararını vermiş öğrencilerin Hazırlık Eksikliği puanlarının kariyer kararına güven derecelerine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (F(4-936)=1.811, p > .05). Öğrencilerin Bilgi Eksikliği alt ölçeği puanlarının kariyer kararına güven derecelerine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur (F(4-936)= 4.068, p < .01). Bilgi Eksikliği alt ölçeği puanlarına ilişkin kariyer kararına güven dereceleri arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda, "*biraz güveniyorum*" cevabını veren öğrencilerinin Bilgi Eksikliği puanları ($\bar{X}$ = 2.52) "*tamamen güveniyorum*" cevabını verenlerinkinden (= 2.17) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin Tutarsız Bilgi alt ölçeği puanları kariyer kararına güven derecelerine göre anlamlı fark göstermiştir (F(4-936)= 2.452, p < .05). Öğrencilerin Tutarsız Bilgi alt ölçeği puanlarına ilişkin kariyer kararına güven dereceleri arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda gruplar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür. Öğrencilerin

KKVGO-LFR toplam puanlarının kariyer kararına güven derecelerine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur (F(4-936)=2.477, p < .05). Öğrencilerin KKVGO-LFR toplam puanlarına ilişkin kariyer kararına güven dereceleri arasındaki farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda, "*biraz güveniyorum*" cevabını veren öğrencilerinin KKVGO-LFR toplam puanları (= 2.65) "*tamamen güveniyorum*" cevabını veren öğrencilerin puanlarından ($\bar{X}$ =2.48) anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Araştırma grubundaki öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyine (SED) göre Hazırlık Eksikliği (HE) puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma puanları sırasıyla, SED yüksek olanların ($\bar{X}$ = 2.95, ss=.55), SED orta olanların (= 3.07, ss=.53), SED düşük olanların ($\bar{X}$ = 2.98, ss=.52)'dir. Bilgi Eksikliği (BE) puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma puanları sırasıyla, SED yüksek olanların ($\bar{X}$ = 2.30, ss=1.00), SED orta olanların ($\bar{X}$ = 2.52, ss=.96), SED düşük olanların ($\bar{X}$ = 2.49, ss=.95)'dir. Tutarsız Bilgi (TB) puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma puanları sırasıyla, SED yüksek olanların (= 2.32, ss=.74), SED orta olanların ($\bar{X}$ = 2.46, ss=.79), SED düşük olanların ($\bar{X}$ = 2.43, ss=.77)'dir. KKVGO-LFR Toplam puanlarına ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma puanları sırasıyla, SED yüksek olanların ($\bar{X}$ = 2.52, ss=.63), SED orta olanların ($\bar{X}$ = 2.69, ss=.61), SED düşük olanların ($\bar{X}$ = 2.63, ss=.63)'tür.

Araştırma grubundaki lise öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre KKVGO-LFR toplam, Hazırlık Eksikliği (HE), Bilgi Eksikliği (BE), Tutarsız

Bilgi (TB) alt ölçek puanlarına ilişkin MANOVA sonuçları Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre KKVGO-LFR Toplam, HE, BE ve TB Alt Ölçek Puanlarına İlişkin MANOVA Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	F	p	Wilks’λ	p	η^2
SED (Düşük-Orta-Yüksek)	Hazırlık Eksikliği	6.374	.002	.989	.004	.005
	Bilgi Eksikliği	5.805	.003			
	Tutarsız Bilgi	3.478	.031			
	KKVGO Toplam	7.354	.001			

Not: n=1760, *p<.05, **p<.01, ***p<.001

Tablo 5’teki MANOVA sonuçları sosyo-ekonomik düzeye göre (Wilk’s $\lambda = .989$, $p < .05$, $\eta^2 = .005$) öğrencilerin KKVGO-LFR toplam, Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği ve Tutarsız Bilgi alt ölçek puanları anlamlı farklılık göstermektedir. Öğrencilerin Hazırlık Eksikliği ($F(2-1757) = 6.374$, $p < .05$), Bilgi Eksikliği ($F(2-1757) = 5.805$, $p < .05$), Tutarsız Bilgi ($F(2-1757) = 3.478$, $p < .05$) ve KKVGO-LFR toplam ($F(2-1757) = 7.354$, $p < .05$) puanları sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin Hazırlık Eksikliği puanları ($\bar{X} = 2.95$) orta olan ($\bar{X} = 3.07$) öğrencilerden anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin Bilgi Eksikliği puanları ($\bar{X} = 2.30$) orta olan ($\bar{X} = 3.52$) öğrencilerinkinden anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin Tutarsız Bilgi puanları ($\bar{X} = 2.32$) orta olan ($\bar{X} = 3.46$) öğrencilerinkinden anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin KKVGO-LFR toplam puanları ($\bar{X} = 2.52$) orta olan ($\bar{X} = 2.69$) öğrencilerinkinden anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur.

Tartışma

Bu çalışmada lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin sınıf düzeyine, cinsiyete, algılanan akademik başarı ve algılanan sosyo-ekonomik düzeye, kariyer kararını verme ve vermeme durumlarına, kariyer kararına güven derecesine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Araştırmaya katılan 9. ve 10. sınıf lise öğrencilerinin kariyer karar vermeye hazırlık aşamasında karşılaşılan güçlüklerden oluşan Hazırlık Eksikliği puanları 11. ve 12. sınıf öğrencilerinkinden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bunun yanı sıra 9. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme süreci, benlik kavramı, çevresindeki meslekler, yetenek, ilgi ve benzeri kişilik özellikleri ve çevreleri ve kendileri hakkında bilgi edinme yolları hakkındaki bilgi eksikliğinden kaynaklanan güçlüklerden oluşan Bilgi

Eksikliği puanları 10. sınıf, 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencilerinin puanlarından yüksek bulunmuştur. Dokuzuncu sınıfların bireyin kendisi ve çevresi hakkındaki tutarsız bilgidir ve bunların sonucunda yaşanan içsel ve dışsal çatışmalardan kaynaklanan güçlüklerden oluşan Tutarsız Bilgi ve kariyer kararını vermeye hazırlık ve karar verme sürecinde karşılaşılan tüm güçlükleri içeren KKVGO-LFR Toplam puanları 10. sınıf, 11. sınıf ve 12. sınıf öğrencilerin puanlarından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Onuncu sınıf öğrencilerinin Bilgi Eksikliği, Tutarsız Bilgi ve KKVGO-LFR Toplam puanları 11. sınıf öğrencilerin puanlarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca 10. sınıf öğrencilerinin KKVGO-LFR toplam puanları 12. sınıf öğrencilerinin puanlarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde; lise öğrencilerinin kariyer karar vermeye Hazırlık aşamasında karşılaştıkları güçlüklerin ve kariyer karar verme sürecinde Bilgi Eksikliği ile Tutarsız Bilgiden kaynaklanan güçlüklerin sınıf düzeyleri yükseldikçe azaldığı söylenebilir. Bu sonuçlar karar verme güçlüklerinin sınıf düzeyi ya da yaş büyüdükçe azalacağını ileri süren teorisyenlerin (Gati ve ark., 1996; Gati ve Asher, 2001) görüşlerini desteklemektedir. Bu sonuçlar ayrıca yurt dışında lise ve üniversite öğrencilerinin sınıf düzeyi veya yaş yükseldikçe kariyer karar vermeye hazırlık aşamasında ve karar verme sürecinde karşılaşılan kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığını bulan (Gati ve Saka, 2001a; Kleiman ve ark., 2004; Tien 2001; 2005) araştırmaların sonuçlarını da desteklemektedir. Bu sonuç lise öğrencilerine karar vermeye ilgili bilgi ve becerileri kazandırmayı, kariyer olgunluklarını yani kariyer gelişimi görevlerini geliştirmeyi, çevrelerindeki eğitsel ve mesleki seçenekleri tanımalarını amaçlayan kariyer rehberliği ve psikolojik danışmanlığı hizmetleri ile kariyer karar verme güçlüklerinin azaltılabileceğini düşündürmektedir.

Bu sunulan çalışmada kız lise öğrencilerinin Bilgi Eksikliği, Tutarsız Bilgi ve KKVGO-LFR toplam puanlarının, erkek öğrencilerinkinden anlamlı

olarak daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar araştırma grubundaki kız lise öğrencilerinin kariyer karar vermeye hazırlık ve kariyer karar verme süreci boyunca erkek öğrencilerden anlamlı olarak daha az karar verme güçlüğü yaşadıklarını göstermektedir. Bu sonuçlar Bacanlı'nın (2012) Türk lise, Gati ve Saka'nın (2001a) İsraili lise, Hijazi ve arkadaşlarının (2006) İsraili ve Batı Filistin'deki Arap öğrencilerin, Creed ve Yin'in (2006) Çinli ve Tien'in (2001 ve 2005) Tayvanlı ve Çinli kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha az kariyer karar verme güçlükleri yaşadıklarını buldukları araştırmaların sonuçlarına benzemektedir. Hem önceki araştırmalarda hem de bu sunulan araştırmada erkek öğrencilerin özellikle Tutarsız Bilgiden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerinin kızlardan daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Tutarsız Bilgiden kaynaklanan kariyer karar verme güçlükleri bireyin kendisi ve çevresi hakkında güvenilir olmayan bilgiyi, içsel çatışmaları ve ebeveynlerden, öğretmenlerden, arkadaşlardan ya da diğer aile fertlerinden kaynaklanan kariyer karar verme güçlükleridir. Dolayısıyla erkek öğrencilerin kızlara göre daha fazla güvenilir olmayan bilgi, içsel çatışma ve özellikle de ebeveynlerinden, öğretmenlerden ve çevrelerindeki diğer yakınlarından kaynaklanan kariyer karar verme güçlükleri yaşadıkları söylenebilir. Özellikle ülkemizde bu bulguları destekleyen yani erkek ve kızların çalışma yaşamına, meslek seçimlerine, eğitsel planlarına ilişkin ebeveynlerin, öğretmenlerin ve toplumun farklı görüş ve tutumlara sahip olduklarını ortaya koyan araştırma ve gözlemler vardır. Her ne kadar Türk toplumunda özellikle son çeyrek asırda hızlı bir şekilde kadınların iş yaşamında yer almalarına hatta yönetici konumuna gelmelerine rağmen hala kadınlardan, her şeyden önce iyi bir anne ve eş olması, kalan zamanını dışarıda iş yaşamında geçirmesi beklenmektedir. Erkekten ise evinin reisi olması, iyi para kazandıran, toplumda belli statüye sahip bir meslek edinmesi ve mesleğinde başarılı olması beklenir. Bu nedenle hala günümüzde kızların yaygın olarak evde daha fazla zaman geçirmelerine ve daha fazla tatillerinin olmasına fırsat veren öğretmenlik mesleğini seçmeleri beklenirken, erkeklerden doktorluk, mühendislik gibi geliri ve prestiji yüksek meslekleri seçmeleri beklenmektedir. Eğitim fakültelerindeki kız öğrenci oranının, mühendislik fakültelerinde ise erkek öğrenci oranının daha yüksek olması bunun en belirgin kanıtlarıdır. Yani kızlar meslek seçimi kararını erken yaşlarda vermeleri konusunda çevrelerindeki yetişkinler tarafından desteklenmektedirler. Bu da kızların daha az kariyer karar verme güçlüğü yaşamalarına yol açabilir. Bu gözlemleri, Sevim'in (2006) Türk toplumunda kadının çalışmasına karşı olumsuz bir

tutum sergilediğini bulduğu araştırma sonuçları desteklemektedir. Kısacası, erkek öğrencilerin kariyer karar verme sürecinde çevrelerindeki kızlara göre daha fazla müdahale ve baskı görmeleri onların daha fazla kariyer karar verme güçlüğü yaşamalarına yol açabilir.

Araştırma grubundaki lise öğrencilerinin KKVGO-LFR toplam ve Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği ve Tutarsız Bilgi puanlarının sınıf düzeyi ve cinsiyetin ortak etkisine göre incelenmesine ilişkin sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde tüm sınıf düzeylerindeki (9., 10., 11., 12.) kızların KKVGO-LFR toplam, Hazırlık Eksikliği ve Tutarsız Bilgi'ye ilişkin kariyer karar verme güçlüklerinin erkek öğrencilere göre sınıf düzeyi yükseldikçe anlamlı olarak azaldığı bulunmuştur. Bu sonuçlar kariyer karar verme güçlük düzeylerinin sınıf düzeyi yükseldikçe giderek azalmasında, bireyin içinde bulunduğu sınıf düzeyinin ve aynı sınıf düzeyinde kız olmanın anlamlı etkisi olduğu şeklinde yorumlanabilir. Kızların karar verme güçlüklerini sınıf düzeyi yükseldikçe erkeklerden daha az yaşamaları kızların erkeklerden mesleki olgunluklarının daha yüksek olmasıyla ilişkili olabilir. Çünkü ilgili literatürde kızların mesleki olgunluklarının erkeklerden daha yüksek olduğunu bulan yerli ve yabancı araştırmalar bulunmaktadır (Luzzo, 1995; Patton ve Lokan, 2001; Sürücü, 2005). Mesleki olgunluğu yüksek olmak kariyer karar verme sürecinde daha az güçlük yaşamakla eş anlamlı olarak da ifade edilmektedir (Super, 1963; 1990).

Bu sunulan araştırmada akademik başarısını orta algılayan öğrencilerin Hazırlık Eksikliğine ilişkin güçlük puanları akademik başarısını yüksek ve düşük algılayanlarınkinden yüksek ve Bilgi Eksikliği, Tutarsız Bilgi ve KKVGO-LFR'ye ilişkin puanlarının ise akademik başarısını yüksek ve düşük algılayanlarınkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Bu bulgu Creed ve Yin'in (2006) araştırmasının sonuçlarını desteklemektedir. Ayrıca bu bulgu son yıllarda üniversiteye girmek için birbirleriyle yarışmak zorunda olan ve üniversite mezunu olmadan bir mesleğe sahip olamayacaklarını düşünen Türkiye'deki lise öğrencilerinin akademik başarı kaygılarının akademik başarı algılarına yansıdığını bu yansımanın da kariyer karar verme güçlüklerini artırmayı etkilediğini düşündürmektedir. Şöyle ki, ülkemizde akademik başarısını düşük olarak algılayan lise öğrencileri, genellikle liseyi bitirip üniversiteye giremeyecekleri düşüncesiyle bir kariyere karar veremeye ilgili güçlükleri yaşamak yerine para getiren bir işte çalışmaya yönelmektedirler. Akademik başarısını yüksek algılayanların ise çoğunlukla hangi kariyeri seçeceklerine lise öğrenimi öncesinde karar verdikleri ve mutlaka bir üniversiteye girip meslek

sahibi olabileceklerine ilişkin inanç geliştirdikleri için lisede kariyer karar verme güçlüklerini daha az yaşadıkları düşünülebilir. Akademik başarısını orta derecede algılayanların ise üniversiteyi kazanmak için başarı kaygısı yanısıra hangi mesleği seçecekleriyle ilgili yoğun kariyer karar verme güçlükleri yaşadıkları söylenebilir. Ancak bu görüşleri destekleyecek gelecek araştırmalara gereksinim vardır.

Kariyer kararını vermeyen öğrencilerin Bilgi Eksikliği, Tutarsız Bilgi ve KKVGO-LFR'ye ilişkin toplam güçlükleri, kararını verenlerinkinden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlar bir yandan hangi kariyeri seçeceğine karar veren bireylerin kariyer kararını vermemiş bireylere göre daha az güçlük yaşayacaklarını ileri süren Gati ve Asher (2001), Jepsen ve Dilley (1974), Harren (1969), Krumboltz ve Mitchell (1994), Crites (1969) ve Super (1963) gibi teorisyenlerin görüşlerini desteklemiştir. Diğer yandan bu teorik görüşleri test eden önceki benzer araştırmaların sonuçlarını da desteklemektedir (Bacanlı, 2012; Gati ve Saka, 2001a ve 2001b; Gati ve ark., 1996; Kleiman ve ark., 2004; Lancaster ve ark., 1999; Tien, 2001 ve 2005).

Kariyer kararına güven derecesine göre Hazırlık Eksikliği ve Tutarsız Bilgi puanları farklılaşmamıştır. Ancak kariyer kararına "biraz güveniyorum" cevabını veren öğrencilerin Bilgi Eksikliği puanları "tamamen güveniyorum" cevabını verenlerinkinden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Kariyer kararına "biraz güveniyorum" cevabını veren öğrencilerinin KKVGO-LFR toplam puanları "tamamen güveniyorum" cevabını veren öğrencilerinkinden anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuçların öncelikle kariyer kararını veren öğrencilerin vermeyen öğrencilere göre daha kararlı olduklarına ilişkin (Gati ve Asher, 2001; Jepsen ve Dilley, 1974; Harren, 1969; Crites, 1969; Super, 1963) teorik görüşleri desteklediği söylenebilir. Bu sonuçlar Kleiman ve arkadaşlarının (2004) üniversite öğrencilerinin kariyer kararlarına güven dereceleri arttıkça KKVGO toplam ve alt ölçek puanlarının düştüğünü buldukları araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir. Bu sonuçlar Gati ve Saka'nın (2001a) ve Hijazi ve arkadaşlarının (2004) ve Tien'in (2001,2005) araştırmalarının sonuçlarına da benzemektedir.

Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği ve Tutarsız Bilgi,

KKVGO-LFR toplam puanları orta olan öğrencilerden anlamlı olarak daha düşük bulunmuştur. Bu bulgu araştırma grubundaki lise öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeyleri yükseldikçe kariyer karar verme güçlüklerinin düştüğünü göstermektedir. Bu bulgu Creed ve Yin'in (2006) araştırmasının sonuçlarını desteklememektedir. Sosyo-ekonomik düzey düştükçe kariyer karar verme güçlüklerinin artması, öğrencilere sunulan sosyo-ekonomik olanakların onun kariyer karar verme güçlüklerinin azalma ve artmasında etkili olduğunu düşündürmektedir. Dolayısıyla bu bulgudan kariyer karar verme güçlükleriyle başa çıkmayı amaçlayan araştırmaların ve uygulamaların planlanmasında yararlanılabilir.

Sonuç

Bu araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde kariyer karar verme güçlüklerinin özellikle sınıf düzeyine, cinsiyete, sosyo ekonomik düzeye göre incelenmesine ilişkin sonuçlar ilgili literatürdeki teoriye ve pratiğe katkı sağlamıştır. Ayrıca kariyer kararını vermiş ve verdiği karara güven derecesi yüksek öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin kariyer kararını vermemiş ve kararına güveni düşük olanlardan daha düşük olmasına ilişkin sonuçlardan okul psikolojik danışmanları kariyer karar verme güçlükleri ile başa çıkmaya yönelik hizmetleri planlar ve programlarken yararlanabilirler. Bu araştırmanın ilgili literatüre teoriye ve pratiğe yönelik bu katkılarına rağmen bazı sınırlılıkları vardır. Bu araştırmada kariyer karar verme güçlükleri algılanan sosyo ekonomik düzeye ve akademik başarıya göre incelenmiştir. Gelecek araştırmalarda sosyo ekonomik düzeyin psikometrik özellikleri yeterli bir ölçme aracıyla ölçülmesi ve algılanan akademik başarı yerine öğrenci ders başarı notlarının kullanılması önerilmektedir. Çünkü bu değişkenlerin ölçümünde birey algısı yanı sıra yanıltıcı olabilir. Bu araştırmada genel lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri geniş bir örnekleme incelenmiştir. Çeşitli meslek liselerinde ve Anadolu liselerinde öğrenim gören öğrencilerden oluşan örneklem üzerinde bu araştırmanın tekrarlanması önerilmektedir. Bunun yanı sıra lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ebeveynlerin öğrenim düzeylerine, doğum sırasına göre incelenebilir. Kariyer karar verme güçlüklerinin kişilik özellikleriyle ilişkilerinin incelenmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Amir, T., & Gati, I. (2006). Facets of career decision-making difficulties. *British Journal of Guidance and Counselling*, 34, 483-503.
- Bacanlı, F. (1995). *Mesleki grup rehberliğinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bacanlı, F. (2008). *Career decision-making difficulties of Turkish adolescents*. Counseling international perspective: Global demands and local needs. April 25-27, İstanbul (Oral Presentation).
- Bacanlı, F. (2012). Kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 37(4), 86-95.
- Brown, S. D., & Rector, C. C. (2008). Conceptualizing and diagnosing problems in vocational decisionmaking. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Handbook of counseling psychology* (4th Ed., pp. 392-407). New York: Wiley.
- Creed, P. A. & Patton, W. (2003). Predicting two components of career maturity inschool based adolescents. *Journal of Career Development*, 29 (4), 277-290.
- Crites, J. O. (1969). *Vocational psychology*. OHIO, United States of America: McGraw-HillBook Company.
- Çakır, M. A. (2003). *Birmesleki grup rehberliği programının lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerine etkisi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi, Ankara.
- Chartrand, J. M., Rose, M. L., Elliot, T. R., C. Marmarosh, C & Caldwell, C. (1993). Peeling back the onion: Personality, problem solving, and career decision making style correlates of career indecision. *Journal of Career Assessment*, 1, 66-82.
- Creed, P. A., & Yin, W. O. (2006). Reliability and validity of a Chinese version of the career decision-making difficulties Questionnaire. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 6, 47-63.
- Doğan, H. (2010). *Kariyer karar verme grup rehberliği programının 9. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeylerine etkisi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Fouad N., Cotter, E. W., & Kantamneni, N. (2009). The effectiveness of a career decision-making course. *Journal of Career Assessment*, 17, 338-347.
- Gati, I., Amir, T. & Landman, S. (2010). Career counsellors' perceptions of the severity of career decision-making difficulties. *British Journal of Guidance&Counselling* 38 (4), 293-408.
- Gati, I., & Asher, I. (2001). The PIC model for career decision making: Prescreening, in-depth exploration, and choice. In F. T. L. Leong & A. Barak (Eds.), *Contemporary models in vocational psychology* (pp. 7-54). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Gati, I., Asulin-Peretz, L., & Fisher, A. (2010). Emotional and personality-related career decision-making difficulties: A three-year follow-up. *Submitted for publication*.
- Gati, I., Gadassi, R., Saka, N., Hadadi, Y., Ansenberg, N., Friedmann, R., & Asulin-Peretz, L. (2011), Emotional and personality-related aspects of career decision-making difficulties: Facets of career indecisiveness. *Journal of Career Assessment*. 19,1,3-20.
- Gati, I., Krausz, M., & Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of difficulties in career decision-making. *Journal of Counseling Psychology*, 43, 510-526.
- Gati, I., & Saka, N. (2001a). High school students' career related decision-making difficulties. *Journal of Counseling and Development*. 79, 331-340.
- Gati, I., & Saka, N. (2001b). Internet-based versus paper-and-pencil assessment: Measuring career decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment*, 9, 397-416.
- Hijazi, Y., Tatar, M., & Gati, I. (2004). Career decision-making difficulties among Israeli and Palestinian Arab high-school seniors. *Professional School Counseling*, 8, 64- 72.
- Harren, V. A. (1979). A model of career decision making for college students. *Journal of Vocational Behavior*, 14, 119- 133.
- Jung, J. Y., McCormick, J., Gregory, G., & Barnett, K. (2011). Culture, motivation and vocational decision-making of Australian senior high school students in private schools. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 21, 85-106.
- Kelly, K. R., & Lee, W. C. (2002). Mapping the domain of career decision problems. *Journal of Vocational Behavior*, 41, 302-326.
- Kleiman, T., & Gati, I., Peterson, G., Sampson, J., Reardon, R. & Lenz, J. (2004). Dysfunctional thinking and difficulties in career decision making. *Journal of Career Assessment*, 12, 312-331.
- Lancaster, B. P., Rudolph, C. E., Perkins, T. S., & Patten, T. G. (1999). The reliability and validity of the Career Decision Difficulties Questionnaire. *Journal of Career Assessment*, 7, 393-413.
- Luzzo, D. A. (1995). Gender differences in college students' career maturity and perceived barriers in career development. *Journal of Counseling & Development*, 73, 319-322.
- Mann, L., R. Harmoni, & C. Power. (1989). Adolescent decision-making: the development of competence. *Journal of Adolescence*, 12, 265-278.
- Mau, W. C. (2001). Assessing career decision-making difficulties: A cross-cultural study. *Journal of Career Assessment*, 9, 353-364.

- Mau, W.C. (2004). Cultural dimensions of career decision-making difficulties. *The Career Development Quarterly*, 53, 67-78.
- Morgan, T., & Ness, D. (2003). Career decision making difficulties of first year students. *The Canadian Journal of Career Development*, 2, 33-37.
- Mutlu, T. (2011) *Lise öğrencilerinde kariyer kararı verme güçlükleri*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Osipow, S. H. & Gati, I. (1998). Construct and concurrent validity of the career decision-making difficulties questionnaire. *Journal of Career Assessment*, 6, 347-364.
- Patton, W. & Creed, P. (2001). Developmental issues in career maturity and career decision status. *The Career Development Quarterly*, 49, 336-351.
- Patton, W. & Lokan, J. (2001). Perspectives on Donald Super's construct of career maturity. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 1, 31-48.
- Sevim, A.S. (2006). Religious tendency and gender roles: Predictors of the attitudes toward women's work roles? *Social Behaviour and Personality*, 34(1), 77-86.
- Super, D. E. (1963). The definition and measurement of early career behavior: A first formulation. *Personnel and Guidance Journal*, 41(9), 775-780.
- Super, D. E. (1990). A life span, life-space approach to career development. In D. Brown, & L. Brooks (Eds.), *Career choice and development* (2.ed., pp. 197-261) San Francisco: Jossey-Bass.
- Sürücü, M. (2005). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunlukları ve algıladıkları sosyal destekleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. G.Ü.Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (1996). *Using multivariate statistics* (3rd ed.). New York: HarperCollins.
- Tien, H. S. (2001). Career decision-making difficulties perceived by college students in Taiwan. *Bulletin of Educational Psychology*, 33, 87-98.
- Tien, H. L. S. (2005). The validation of the career decision making difficulties scale in a Chinese culture. *Journal of Career Assessment*, 13, 114-127.

Extended Summary

An Examination of Career Decision Making Difficulties According to Several Variables

Feride BACANLI, Hasan EŞİCİ and M. Berkay ÖZÜNLÜ

Career decision making difficulties are one of the most studied topics like career indecision (Amir & Gati, 2006; Gati & Asulin-Peretz, 2010; Kelly & Lee, 2005; Santos, 2011). While the career indecision is the most important career problem in an individual's life, career decision making difficulties are also important problems an individual needs to cope with (Gati & Saka, 2001a; Gati, Krausz & Osipow, 1996).

According to Gati, Krausz and Osipow (1996) career decision making difficulties may lead an individual to avoid the decision making process or transfer the responsibility of decision making to someone else, or may lead an individual to make less than optimum decision. Gati, et al., (1996) developed a taxonomy of difficulties in career decision making. The taxonomy of career decision making difficulties includes three main categories: a) *Lack of Readiness* involves lack of motivation, general indecisiveness and dysfunctional beliefs at the beginning of career decision making process. b) *Lack of Information* involves lack of information about the process, self, occupations, and ways of getting additional information during career decision making process. c) *Inconsistent Information* involves unreliable information, internal and external conflicts.

Gati et al. (1996) developed the Career Decision Making Difficulties Questionnaire (CDDQ) based on this taxonomy. Several studies have supported the structure of the CDDQ (Fouad, Cotter & Kantamneni, 2009; Lancaster, Rudolph, Perkins & Patton, 1999; Osipow & Gati, 1998). Also the validity of the questionnaire was investigated in cross-cultural studies in which the samples were drawn from high schools and universities in the US, Taiwan, China, Israel, Turkey, and Phalestine (e.g., Albion & Fogarty, 2002; Bacanlı, 2008; Creed & Yin, 2005; Gati & Saka, 2001a; Hijazi, Tatar & Gati, 2004; Mau, 2001; 2004; Tien, 2001; 2005).

Several studies indicated that the career decision making difficulties of the decided students were significantly lower than those of the undecided

students (Bacanlı, 2008; Creed & Yin, 2005, Hijazi, Tatar & Gati, 2004, Gati & Saka, 2001a, Tien, 2001; 2005). In external conflicts, the male participants reported greater difficulties than the female participants and the indecisive females reported greater difficulties than males (Bacanlı, 2008; Creed & Yin, 2005, Hijazi, Tatar & Gati, 2004, Gati & Saka, 2001a, Tien, 2001; 2005).

The purpose of this study was to examine career decision making difficulties of high school students according to grade level, gender, perceived academic achievement, perceived social-economic status, the decided and undecided students, and confidence levels of decision.

Method

The study group consisted of 1760 participants from high schools: 508 students from 9th, 426 students from 10th, and 349 students from 11th and 477 students from 12th grade. The subjects volunteered to participate in the study.

In this study the revised version of The Career Decision Making Difficulties Questionnaire for Turkish High School Students: CDDQ-THSR (Bacanli, Dogan & Hamamci, 2012) and Personal Information Form were used to collect data. MANOVA and t-test were used to analyze data. All participants were voluntary students.

Career Decision Making Difficulties Questionnaire (Gati, 2001) adopted for Turkish adolescents included 34 items (Bacanlı, 2008). Later this questionnaire was revised by Bacanlı, Doğan, and Hamamcı (2012). The revised version includes 38 items. The CDDQ-THSR has three main scales (lack of readiness, lack of information and inconsistent information) and ten subscales (lack of motivation, general indecisiveness, dysfunctional beliefs, about the process of career decision making, self, occupations, additional information, unreliable information, internal conflicts and external conflicts). CDDQ-THSR is a valid and reliable questionnaire to assess career decision

making difficulties of Turkish high school students. Internal consistency coefficients for total score of the CDDQ-THSR questionnaire and three main scales were over .70 (Nunnally & Bernstein, 1994) except for the lack of readiness subscale.

Results

The results of this study indicated that 9th grade total score for the CDDQ-TMS (= 2.82) was significantly higher than that of 10th (= 2.68), 11th (= 2.52), and 12th grades (= 2.56). 10th grade total score for the CDDQ-TMS (=2.68) was significantly higher than that of 11th (= 2.52), and 12th grades (= 2.56). 9th grade score (= 3.19) for the lack of readiness subscale was significantly higher than those of 10th (=3.11), 11th (= 2.95) and 12th grade scores (= 2.90). 9th grade score (= 2.70) for the lack of information subscale was significantly higher than those of 10th (= 2.49), and 11th grade scores (= 2.31). 10th grade score (= 2.45) for the inconsistent information subscale is higher significantly than that of 11th (= 2.29). As the grade of female students increases, their career decision making difficulties score on the CDDQ-THS, lack of readiness subscale score, lack of information subscale score decrease significantly than those of males. In addition, as the socio economic level of students increases, the career decision making difficulty scores for all subscales decrease. Career decision-making difficulties scores for all subscales

of the decided students were significantly lower than that of the undecided students.

Discussion

The results of this study indicated that the career decision making difficulties of high school students significantly differs based on their grade level, gender, perceived academic achievement, perceived social-economic status, the decided and undecided students, and confidence levels of decision. The results of the study were consistent with results of previous studies (Bacanli, 2008; Creed & Yin, 2006; Gati & Saka, 2001a, 2001b; Hijazi, Tatar & Gati, 2004; Gati et.al., 1996; Osipow & Gati, 1998; Fouad, Cotter & Kantamneni, 2009; Tien, 2001; 2005). For example, Creed and Yin (2005), Hijazi, Tatar and Gati (2004), Bacanlı (2008), Gati and Saka (2001a) and Tien (2001;2005) similarly found significant differences in career making difficulties between the decided and undecided and male and female students. In this study, perceived academic achievement, and perceived social-economic level variables were examined. In the future studies different measurement scales can be used instead of perceived academic achievement and perceived social-economic status. The research can be used to determine the objectives of empirical research investigating the difficulties in career decision making. The results can be also used by the school counselors while helping students to cope with career decision making difficulties.